mpen verschenen:
emelvaart,
eren.
RREDENEN
KSTRA.
ieb. f 2.30.
E APOTHEEK
SOMMER,
weg hoek Singel.
in Nederland.
RS Bougies en Sigaret-
s en goedkoop.
voor Zenuwlijders,
TORIAS, tegen aam-
n f 0.60.
per flacon f 0.75.
tegen het uitvallen
f 0.80 en f 1.10.
dleiding f 5.50.
urant en brochures.
en!
die door ontzet-
oor M. v. O. be-
423 bladz.
f 2.40 ingen.,
f 2.90 geb.
gesteld, hoe een
te keuze om den
d, een ontzettend
18 platen.
gen., f 2.90 geb.
UIJS & Co.
reg Mij.
G. enz,
leldrijvenden in
de voornaamste
tsen der aarde.
ningen
JOH. TERPSTRA.
REN
ederland.
k.
uk, met honder-
den inteekenaar
engesteld.
VORMSER.
ederland,
RSTRAAT.
000.
MALEFIJT, A. W
LUIKING, MR. P.
AN DER VEGTE
en,
—, verkrijgbaar ten
geven te Amsterdam
, Keizersgracht 207
9.
, F. J. BOLT.
maakt
AND
Baarn.
RICHT.
t 1905, ieder wiel-
atige groote Carbid-
el compl. met alle
len velgen, vrijwiel
aanvraag worden
Amsterdam.
dam.

De Herauf

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* No. 124.)

Dit blad wordt geregeld des *Vrijdags* aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de **REDACTIE.** Abonnementen en Advertentiën aan de **ADMINISTRATIE; Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.**
Inzendingen, die later dan *Donderdag* 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 16 April 1905. No. 1424.

Abonnementsprijs: *franco* aan huis, per drie maanden *f* **1.20,** voor het Buitenland per jaar *f* **6** bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureel **10** Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureel te Amsterdam.
Advertentiën: van **1** tot **6** regels *f* **1.20,** voor elken regel meer **20** Cent
Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereen. **12** Ct. p. regel

Van de tien geboden.

LVII.

HET VIERDE GEBOD.

IV.

Van dien tijd af kwamen zij niet op den Sabbat.
Nehemia 13:21*b*.

't Was na de ballingschap in Babel.

Nehemia de landvoogd van den koning van Perzië, de man door wiens goede zorgen Jerusalem's muren en poorten waren herbouwd, was zoo even teruggekeerd van zijn reis naar koning Artahsasta. Thans was voor den staatsman de tijd gekomen om de reformatie van zijn volk ter hand te nemen.

Zij was noodig óók op het stuk van den Sabbat.

Met eigen oogen had hij gezien, hoe in het land van Juda, in de omgeving van Jerusalem, de Rustdag ontheiligd werd. Als op een gewone werkdag stonden dan sommigen in de perskuipen de druiven te treden; anderen sleepten vrachten koren aan en laadden die op de ezels; weer anderen kwamen aandragen met zakken wijn, met druiven, met vijgen; met allerlei eetwaren. Eindelijk, als alles gereed was, trok men naar de stad; zelf beladen, de lastdieren, zwaar bevracht, voor zich uitdrijvend. Reeds werden de poorten van Jerusalem niet meer door de zon beschenen, maar nóg was het Sabbat, als met hun koopwaren in lange rijen, de kramers en handelaars, vermoeid en bezweet van den langen tocht, na een dag van arbeid, de stad binnentrokken.

Dan werd er gerust, om op den volgenden dag, vroeg in den morgen, in Jerusalem markt te houden.

De landvoogd verscheen met zijn gevolg te midden van de bedrijvige menigte. Hij wendde zich tot de verkoopers; hij betuigde tegen wat zij gisteren gedaan hadden; tegen hun ontheiligen van den Sabbat; tegen hun overtreden van 'sHEEREN gebod.

Maar zij lieten hem praten.

Den volgenden Sabbat, vóór de zon was gedaald, stonden zij weer voor de poorten.

Dan, niet slechts de buitenmenschen, ook de burgers van Jerusalem ontheiligden den Sabbat.

Er woonden kooplieden uit Tyrus in die dagen te Jerusalem.

Deze dreven daar een handel in visch, die zij, waarschijnlijk gedroogd, van hun landslieden kregen. Zaken doen zat ze in het bloed, en daarbij, heidenen op het stuk van religie, kon het ze niet schelen om op een Sabbat te verkoopen. En zoo was dan de gewoonte op gekomen, om juist op den Rustdag in Jerusalem een druk bezochte vischmarkt te houden, waarbij ook nog andere waren werden gevent, en waar dan zoowel de buitenlui als de burgers, en onder hen zelfs de aanzienlijken, hun inkoopen deden.

Ook dit had de landvoogd meer dan eens tot zijn ergernis gezien.

En ook hiertegen verhief hij zijn stem.

Op een Sabbat begeeft hij zich met zijn gevolg naar de Tyrische vischmarkt.

Niet tot de verkoopers richt hij ditmaal zijn woord.

Die heidensche Feniciërs kennen 'sHEERREN wet toch niet.

Tot de aanzienlijken, de edelen van Juda, die met het slechte voorbeeld dat zij geven aan het volk, dubbel schuldig staan, wendt hij zich. En ernstig klinkt zijn verwijt tot hen op de markt: „Wat voor een boos ding is dit, dat gij doet, en ontheiligt den Sabbatdag! Deden niet uwe vaderen alzoo, en onze God bracht al dit kwaad over ons en over deze stad? En gijlieden maakt de gramschap nog meer over Israel, ontheiligende den Sabbat."

In dit zijn woord herinnert Nehemia aan de edelen van Juda, hoe eens in dagen van diep verval, ten tijde van Jeremia, óók in Jerusalem markt was gehouden (Jer. 17) en hoe mede om deze zonde de ellende van de ballingschap, de rampen ook van later tijd, over Israël waren gekomen. En instee van thans den Heere te gehoorzamen, doen zij Zijn toorn nog heviger ontbranden door hun Sabbatsontheiliging.

Maar de burgers lieten hem praten.

Den volgenden Sabbat was de Tyrische vischmarkt in Jeruzalem niet minder druk bezocht.

Dan, Nehemia is niet alleen een man van het woord maar ook van de daad.

Waar woorden niet baten; waar het zedelijk middel van getuigen, vermanen en verwijten onwerkzaam blijkt, maakt hij gebruik van zijn macht om door dwangmiddelen verdere ontheiliging van den Rustdag te verhinderen.

Toen de bewoners van het land toch voortgingen vóór het einde van den Sabbat met hun koopwaren naar Jerusalem te komen, heeft hij er op zekeren dag maatregelen tegen genomen.

Als op een Vrijdag „de poorten van Jerusalem schaduw gaven," d. w. z. toen het in die poorten donker werd omdat de zon er niet meer in scheen; dus toen de dag daalde, al was de zon dan ook nog niet geheel ondergegaan; alzoo nog vóór het aanbreken van den Sabbat, gat de landvoogd bevel, dat de deuren der stadspoorten zouden gesloten worden. Zij mochten zoolang de Sabbat duurde geopend voor wie uit of in gingen, doch al wie daarbij koopwaren met zich voerden moesten geweerd. En om zeker te zijn dat zijn bevel stipt zou worden nageleefd, plaatste Nehemia eenige jonge mannen uit zijn gevolg bij de poorten.

Weer komen de menschen van het land, met dezen maatregel nog onbekend, op den laten Zaterdagmiddag, nog vóór de Sabbat geëindigd is, met hun koopwaren voor de poorten.

Zij worden geweigerd.

Teruggaan willen zij niet. Binnenkomen kunnen zij niet.

Zij brengen den nacht door vóór de stad.

Doch zij gaven het zoo spoedig niet op.

Nog een paar achtereenvolgende Sabatten had men telkens te Jerusalem het zonderlinge schouwspel, van de met hun transport levensmiddelen onder den stadsmuur, kampeerende buitenlui.

Maar Nehemia, de landvoogd bleek onwrikbaar.

Hij dreigde hen gevangen te laten nemen, als ze weer op den laten Sabbat met hun koopwaren kwamen aanzetten.

Van dien tijd af kwamen zij niet meer op den Sabbat.

Levieten moesten voortaan, op bevel van den landvoogd, na zich voor de religieuse taak der bewaring van de Sabbatsrust telkens ook uitwendig te hebben gereinigd, mèt de gewone portiers Jerusalems poorten tegen Sabbatschendende kooplieden bewaken.

Dit verhaal van Nehemia's maatregelen tegen Sabbatsontheiliging, ons bewaard in het 13e hoofdstuk van het naar hem genoemde bijbelboek, is van niet gering belang voor onze kennis van den *Israëlitischen Sabbat* na de ballingschap.

Het verhaal speelt in de tweede helft van de 5e eeuw voor Christus.

In hoofdstuk 13:6, waar Nehemia zelf vertelt, dat zijn reis naar Artahsasta in het 32e jaar van dien koning plaats greep, hebben wij zelfs een meer bepaalde datum. Volgens de geschiedkundigen valt dat 32e jaar in 433 voor Chr. En wijl nu het verblijf van den landvoogd bij den koning, zooals wij uit vs 6 weten, maar kort heeft geduurd, moet Nehemia's reformatie op het stuk van den Sabbat niet veel later hebben plaats gehad.

Legt men nu naast dit verhaal uit 433 v. Chr. de berichten der Evangeliën omtrent den *Israëlitischen Sabbat* uit de eerste tientallen jaren onzer tijdrekening, dan vindt men een aanmerkelijk verschil op het stuk der praktijk van den Rustdag in Israëls tweede periode.

Wij staan hier voor een ontwikkeling van ongeveer vier eeuwen, die echter, zooals wij straks zullen zien, verre van normaal is geweest.

Herinneren wij ons nog eens de idee van den Israëlitischen Sabbat, zooals die reeds vóór de ballingschap door de vromen in Israël, op grond van Gods bijzondere openbaring, verstaan werd.

En dan verstond men toen reeds in Israël, dat men *op den zevenden dag geen werk mocht doen,* — allereerst omdat de HEERE dit verbood. Maar ook omdat men als *mensch* in dit „één dag rusten na zes dagen van arbeid" zijn God moest navolgen; als *mensch* in dit „één dag rusten na zes dagen van arbeid" zoowel tijd voor den eeredienst als herstelling van verbruikte arbeidskracht moest vinden. Maar ook omdat men als *Israëliet* moest gedenken aan de verlossing van het slavenwerk in Aegypte; als *Israëliet* in dat zich volstrekt onthouden van alle aardsche werk een *teeken* moest zien dat scheiding maakte tusschen Gods volk en de wereld, en tevens aanduidde de ruste der eeuwigheid, die eens het deel van al Gods volk zou wezen.

Zien wij nu op het Israël na de ballingschap, dan kan men zeker niet zeggen, dat bij de geslachten, die uit Babel terug waren gekomen, de Sabbatsgedachte geheel weg was. Hetzelfde boek Nehemia toch verhaalt ons, om iets te noemen, hoe Esra, de Schriftgeleerde aan de gemeente het boek der Wet van Mozes voorlas en dat daarna het loofhuttenfeest werd gevierd op een wijze als sedert de dagen van Jozua den zoon van Nun niet geschied was (Nehemia 8:18). Maar ook, hoe eenige dagen later heel het volk, na den eisch van 's HEEREN Wet te hebben vernomen, onder vasten en rouw, belijdenis van zijn zonden doet (h 9) en na zich te hebben afgescheiden van alle vreemden (h 9:2); van de volken der landen, tot Gods Wet (h 10:28), „in den vloek en in den eed kwam, dat zij zouden wandelen in de Wet Gods, die gegeven is door de hand van den knecht Gods, Mozes; en dat zij zouden houden en dat zij zouden doen al de geboden des HEEREN, onzes Heeren, en Zijne rechten en Zijne inzettingen", (vs 29). En dan verhaalt Nehemia verder hoe het volk bij deze verbondsvernieuwing ook beloofde: dat zij van de volkeren des lands, die hun waren en alle koren op den Sabbatdag ten verkoop brengen, niet zouden koopen op een Sabbat of op een heiligen dag (Neh. 10:31).

De Sabbatsgedachte, door Esra den Schriftgeleerde weer gewekt, leefde dus ook in de eerste tijden na de ballingschap nog wel onder het volk. Ziet men echter op wat ons in Nehemia 13 van de Sabbatspraktijk wordt verhaald, dan blijkt, dat ook bij het herstelde Israël de overeenstemming tusschen theorie en practijk te wenschen overliet.

Let men nu op de omstandigheden, waarin de toenmalige Joden, de nakomelingen zoowel van hen die weggevoerd, als zij die uit Babel teruggekomen waren, in Jerusalem en Juda verkeerden, dan laat zich dit wel niet goedpraten, maar toch verklaren.

Deze Joden toch woonden in het land niet alléén. Wij hebben boven gezien, dat er zelfs Tyriërs in Jerusalem woonden (Neh. 13:16); en in de zoo even aangehaalde plaatsen lezen wij van de „vreemden" en „de volkeren der landen." De gemeente te Jerusalem en de kleine landstreek rondom de stad, leefde te midden van een heidensche omgeving.

Er bestond dus meer dan denkbeeldig gevaar, dat de kleine kolonie, staatkundig afhankelijk van de groote Perzische monarchie, sociaal in zeer ongunstige verhoudingen, zich zou aanpassen aan de stammen en volken in wier midden zij zich had gevestigd. Van de in het buitenland, vooral in Babylonië, levende stamverwanten, was al evemin als van de gemengde bevolking in Galilea en het over-Jordaansche voor het behoud der nationaliteit veel te wachten. Het verhaal van de Sabbatspractijk uit Nehemia 13, in het begin van dit artikel, is dan ook een proeve van zulk een aanpassing aan het heidendom.

Maar zoo verstaat ge dan ook, wat groot gevaar Israël toen liep om zijn nationaliteit te verliezen; zich op te lossen onder de volkeren.

God heeft dit verhoed.

Indien dat toch ware geschied, zou mèt Israël de ware religie, de Kerke Gods van de aarde verdwenen zijn; want de zaligheid is uit de Joden (Joh. 4:22).

En dat nu Israëls religie ook toen niet is ondergegaan; dat straks Jerusalem zulk een invloed heeft kunnen oefenen, dat ook de buitenlandsche Joden en de gemengde bevolking van Galilea en het Overjordaansche Joden zijn gebleven — daarvoor komt in den middelijken weg onze dank toe aan een Esra en Nehemia.

Ze hebben Israël voor de menschheid behouden.

Esra, de Schriftgeleerde, toch heeft door zijn prediking van de Wet aan Israël weer geleerd wat zijn moet, wat 's Heeren wil voor Zijn volk is. En Nehemia heeft, ook toen bij het grootste deel des volks de echte godsvrucht en de heilige liefde, die een vrucht is van het oprecht geloof, ontbrak, zijn magistraal gezag gebruikt om aan de geboden der Wet kracht bij te zetten.

Hoe, zij het dan ook niet in den weg van zedelijk overreding, maar van dwang, door hem Israëls Sabbat is gered, leert ons het merkwaardig verhaal daaromtrent uit Nehemia 13.

„Van dien tijd af kwamen zij niet op den Sabbat" — staat er, naar wij zagen, van de kramers en kooplieden uit Juda, in het 21e vers van dit hoofdstuk te lezen.

Die geen vreemdeling is in het menschelijk zieleleven verstaat wat er in de gemoederen van die kramers en kooplieden uit Juda, en ook in die van de kooplustige burgers uit Jerusalem, bij dit gedwongen Sabbathouden, moet zijn omgegaan. Maar toch Jerusalem en Juda heeft voortaan den Sabbat gehouden.

Sedert 433 n. Chr. zullen Jodendom en Sabbat van elkander onafscheidelijk zijn.

Maar, al heeft dit ook zeker niet in de bedoeling van Ezra en Nehemia gelegen, het met den sterken arm der Overheid doorzetten van het Rustdag-houden, hoe noodig op zich zelf ook, heeft er toe geleid, dat de Sabbatsviering bij de groote meerderheid der Joden, evenals bij die „kramers en kooplieden uit Juda", meer een zaak van dwang dan van vrijwilligheid werd.

En daarbij kon het van de andere zijde niet uitblijven, dat geestverwanten van Ezra en Nehemia, de partij der „vromen," die langzamerhand opkwam, zich op hun ijverig en streng Sabbat vieren, als op een „goed werk" al meer lieten voorstaan. Iets wat er niet weinig toe bijdroeg, om straks in de uitwendige naleving van het gebod der wet, ook al ontbrak de gezindheid der heilige liefde, reeds zijn vervulling te zien.

In dit nomistisch of wettisch karakter dat de Joodsche vroomheid in het algemeen al meer kenmerkte, ligt dan ook het eigenaardige van den Israëlitischen Sabbat *na* de ballingschap.

De omstandigheden hebben meegewerkt om deze wettische Sabbatviering al dieper wortelen te doen schieten in het Joodsche leven.

Met name geldt dit van de religievervolging onder Antiochus Epifanes. Toen toch de Joden sedert Alexander den Groote van de Persische onder de Grieksche heerschappij waren gekomen en daarna sedert Alexander's dood in 333 v. Chr., onder het huis der Ptolemeën, welks stamvader Ptolemeus I van uit zijn nieuw gestichte hoofdstad Alexandrië over Aegypte heerschte, kwamen zij eindelijk onder het huis der Seleuciden, welks stamvader van uit Antiochië aan de Orontes, Syrië beheerschte.

Onder Antiochus Epifanes nu, den Syrischen koning van Griekschen bloede, die van 175—164 v. Chr. regeerde, brak over Juda en Jerusalem een ware religievervolging uit.

Het ging er toen weer om of de Joodsche religie zou blijven bestaan, dan wel op de aarde vernietigd worden; of het Jodendom met zijn eigen zeden en gebruiken, zijn Wet en zijn Tempel, zou blijven voortleven, dan wel verzwolgen worden door den machtigen stroom van het Grieksche leven, die sedert Alexander, zich gestort had over de volkeren van het Oosten. En het gevaar was des te grooter, wijl zelfs in Jerusalem, reeds in de dagen der Ptolemeën, naast en tegenover de partij der nationalisten, der „vromen," die vasthoudend aan de wet en de voorvaderlijke zeden, en gekant tegen alle aanraking met de heidenen, zich een partij onder de Joden gevormd had van wereldschgezinde Grieken-vrienden.

Het zou ons te ver van ons onderwerp afvoeren indien wij van deze religievervolging — o. a. in de boeken der Makkabeën uitvoerig verhaald — al de bijzonderheden mededeelden.

Daarom zij hier slechts even herinnerd aan de poging om Jerusalem te „vergriekschen", beproefd door een van Antiochus' creaturen, den Hoogepriester Jason, met zijn worstelperk, waarin de Joodsche jongelingschap zich naar Grieksche wijze moest oefenen en waarnaar priesters, wegloopend van het altaar, dan gingen kijken. Aan het bloedbad in de straten van Jerusalem, aangericht door Antiochus zelf, gevolgd door zijn berooving van den tempel, waarbij een andere hoogepriester, Menelaus, laaghartig genoeg was hem den weg te wijzen. Herinnerd vooral aan wat twee jaren later gebeurde, toen de koning, vertoornd omdat hij in Aegypte voor de macht der Romeinen had moeten bukken, zijn booze luim aan de Joden deed ondervinden. Zelf doormarcheerend, aan het hoofd van zijn leger, naar Antiochië, zond hij zijn generaal Appolonius met een deel der troepen naar Jerusalem. Op een Sabbat, toen de „vromen" schier geen weerstand durfden bieden, werd opnieuw in de straten een bloedbad aangericht; werden huizen verbrand; een deel van de stadsmuren omvergerukt.

Dan, het ergste moest nog komen.

In 167 zond de koning uit Antiochië bevel, dat de Sabbat en de feesten niet meer mochten gevierd; geen besnijdenis meer verricht; Jehovah's tempel verontreinigd en gewijd moest aan Zeus Olympius. In December van dat jaar werd op een klein heidensch altaar — „de gruwel der verwoesting" zoo als het in Makk. 1:54 en Daniel 11:31 en 12:11 heet — geplaatst op 'sHEEREN brandofferaltaar, een zwijn, het gewone offerdier voor den Olympischen Zeus, geofferd. Moeders, die haar kinderen hadden laten besnijden, werden met de lijkjes dier kinderen om den hals, door de soldaten van de stadsmuren te pletter geworpen.

Dat toen Antiochus' boos opzet niet is gelukt; dat het Jodendom niet is vernietigd; is in den middellijken weg te danken aan de partij der „vromen," aan wier hoofd zich de oude Jerusalemsche priester uit Modin met „zijn vijf zonen" stelde. Mattathias en, na diens dood in 166, zijn beide zonen Judas „de Makkabeër" d. i. de hamer, de eigenlijke held van den opstand, en in zijn doen „gelijk een leeuw en als een jonge leeuw, die losbrult op zijn prooi" (1 Makk. 3:4), bijgestaan door zijn ouderen broeder Simon „een man des raads" (2:65), hebben hun vaderland en volk en daarmee de religie gered.

In December van 165 n. Chr., juist drie jaren nadat het zwijnenoffer in Jerusalem's tempel aan Zeus was gebracht, werd onder Judas den Makkabeër, hoewel de Syrische troepen den burcht nog bezet hielden, het heiligdom gereinigd en hersteld, het ontwijde brandofferaltaar vernieuwd en 'sHEEREN huis op nieuw ingewijd. Een feit door de Joden ieder jaar op het „feest der vernieuwing des tempels" herdacht. (Joh. 10:22)".

Wordt het bezit van een zaak des te hooger gewaardeerd wanneer men ze tijdelijk heeft moeten missen, ook Israël waardeerde door de Syrische vervolging zijn Sabbat des te hooger. De „vromen" hadden hem voor hun volk gered. Hun invloed op de Joodsche religie zou voortaan beslissend zijn en daardoor ook wat men „Sabbatisme" noemt, al dieper indringen het Joodsche volksleven. 't Was maar niet bijkomstig geweest, dat in den eersten tijd van den opstand tegen de Syriërs een duizendtal van Mattathias aanhangers, toen zij, op een Sabbat, door de soldaten in hun schuilhoeken werden aangevallen, zich met vrouwen en kinderen liever weerloos lieten slachten, dan zich te verdedigen. (1 Makk. 2:38). Niet bijkomstig, dat andere hunner geestverwanten, in spelonken saamgekomen om heimelijk den Sabbat te vieren, na aan den vijand te zijn verraden, zich daar zonder een poging tot redding te wagen lieten verbranden, „omdat zij voor zelfverdediging zich wachtten uit eerbied voor den zeer heiligen dag" (2 Makk. 6:11). Zeker getuigt het van het gezond verstand van Mattathias, dat hij in zijn kring toen als regel stelde, dat men zich voortaan op den Sabbat althans verdedigen zou; doch moeilijk kan ontkend, dat het zich liever lijdelijk laten slachten en verbranden, dan zich op den Sabbat verdedigen, een consequentie zijner naieve volgers was uit zijn eigen beginsel.

En naar dit beginsel der wettische vroomheid en daarmee verbonden Sabbatisme heeft, sedert zij onder den Hoogepriester en Vorst Johannes Hyrkanus I (135—105) beteekenis kreeg, de partij der Farizeën gewerkt.

De Farizeën zijn de legitime opvolgers van de „vromen" uit de dagen van Mattathias en Judas. Meer een richting dan een partij, staan zij op politiek gebied, door de veranderde tijdsomstandigheden, niet als hun voorgangers tegen de Grieken-vrienden, maar als de democraten tegenover de Sadduceën, de aanhangers der priester-aristocratie.

Doch de tegenstelling ligt ook nog op ander gebied.

Sedert de religie almeer in het doen van de Wet, in dat Moralisme hetwelk vooral nadruk legt op het uitwendig handelen, opging, kwam het er op aan ook in bijzonderheden te bepalen wat mocht en vooral wat niet mocht. De Wet des Heeren, zooals wij die in het O. Testament hebben, spreekt slechts beginselen uit en geeft b. v. voor den Sabbat, naar wij zagen, slechts enkele gevallen aan van wat niet mocht. Zij wil richtsnoer zijn van het willen, maar laat voor het handelen veel over aan de vrije uiting van het zijn God liefhebbend hart. Doch voor de „wettische" richting was dit niet voldoende. En toen zijn de „Schriftgeleerden", opgekomen met en na Ezra, aan het werk getogen en hebben met hun bepalingen en inzettingen een „omtuining" gemaakt om de Wet. Met deze omtuining was het leven tot in de kleinste bijzonderheden afgeperkt, bepaald, geregeld. Terwijl nu de Farizeën aan deze bepalingen der traditie of overlevering bij hun volksopvoeding de hand hielden; zulk een leven, onder de Wet als noodzakelijk ter zaligheid stelden; verwierpen de Sadduceën, en dat zeker niet omdat hun vroomheid zooveel dieper was, heel deze toevoeging aan de geschreven Wet.

Met name op het stuk van wat alzoo op den Sabbat niet mocht, hebben de Schriftgeleerden bepalingen gemaakt.

Het korte verbod uit Exodus 20:10: „dan zult gij geen werk (*melacha*) doen", scheen hun veel te ruim. Er diende eens en voor goed bepaald te worden *welk* werk verboden was; dan toch wist men eerst waaraan men zich te houden had.

Na veel wikken en wegen is toen vast-

gesteld, dat er 39 *hoofdwerken*, verboden waren, en wel: 1) zaaien, 2) ploegen, 3) oogsten, 4) garven binden, 5) dorschen, 7) vruchten zuiveren, 8) malen, 9) zeven, 10) kneden, 11) bakken, 12) wolkammen, 13) wol wasschen, 14) kloppen, 15) verven, 16) spinnen, 17) garen spannen, 18) twee lussen maken, 19) twee draden weven, 20) twee draden scheuren, 21) een knoop leggen, 22) een knoop losmaken, 23) twee steken naaien, 24) twee steken scheuren, 25) een ree vangen, 26) haar slachten, 27) haar de huid aftrekken, 28) haar zouten, 29) haar vel bereiden, 30) de haren afschaven, 31) haar stuk snijden, 32) twee letters schrijven, 33) twee letters uitvegen, 34) bouwen, 35) afbreken, 36) vuur blusschen, 37) vuur aansteken, 38) met een hamer plat slaan — en eindelijk 39) van het eene gebied naar het andere dragen.

Maar met dezen eenigszins zonderlingen katalogus van *hoofdwerken* was men er nog niet.

Men diende ook te letten op wat uit de hoofdwerken volgde.

Zoo waren b. v. maaien en malen verboden, doch wèl bezien was het uitplukken van een korenaar reeds „maaien"; en het met zijn handen uit zulk een aar de korrels wrijven, wat was dat anders dan „malen". Hij, die zoo iets bestond, maakte zich alzoo schuldig aan dubbele schending van den Sabbat.

Dús was de Israëlitische Sabbat geworden toen de Christus onder Israël optrad.

Doch hierover in een volgend artikel.

„Overgeleverd in de handen der zondaren".

> Toen kwam hij tot zijne discipelen, en zeide tot hen: Slaapt [nu] voort, en rust. Ziet, de ure is nabij gekomen, en de Zoon des menschen wordt overgeleverd in de handen der zondaren.
> Matthéus 26:45.

Daarin dat het „Woord *vleesch* is geworden" of dat de „Zone Gods" als *„Zoon des menschen"* verscheen, lag op zichzelf geen vernedering. De nadering en toenadering van den Schepper tot zijn schepsel verheft het creatuur en trekt Hem, door Wien alle dingen zijn, niet neer.

Maar heel anders stond dit, nu op deze wereld de *ellende* woonde, in verband daarmee dat *de zonde* woonde in het hart van den mensch.

Nu toch, en dáarom, werd elke toenadering *zelfvernedering*, elk genadebetoon *nederbuigende* goedheid, en elk ingaan in ons menschelijke existentie een *zelfvernietiging*.

De apostel betuigt het zelf aldus: Die *„zichzelven vernietigd* heeft, de gestaltenis eens dienstknechts aangenomen hebbende"; en die, niet anders, *„zichzelven vernederd* heeft, gehoorzaam geworden zijnde tot in den dood."

Eenigljk het „ontvangen van den Heiligen Geest, geboren uit de maagd Maria" biedt dan ook den sleutel tot het heilig mysterie, hoe het Woord vleesch worden kon, en met onze ellende in gemeenschap kon treden, zonder tegelijk in gemeenschap te treden met onze zonde.

Ons vleesch nam Hij aan, *onze* menschelijke natuur, en daarom had Hij deel aan de nederheid, aan de zwakheid, aan de inzinking en de ellende, waaraan de mensch, niet als creatuur, maar als *gevallen* creatuur onderworpen is.

Op Thabor, in de verheerlijking, legde onze Heiland een oogenblik die vernedering des lichaams af, om te schitteren in glorie; en voor altoos brak Hij met onze zwakheid toen hij verrees en opvoer ten hemel.

Maar in de Kribbe, in den Tempel, te Kapernaum, te Bethsaida en in Gethsemané kleeft hem onze zelfverzwakking aan en verkeert Hij in den staat der *vernedering*.

Niet de zondige achtergrond van onze zelfverzwakking ging op Hem over. Hij is en blijft *de Heilige*. Geen zonde drong ooit uit onze gevallen natuur in zijn volstrekt heilig bestaan door. Hoe ook dit zondige hem poogde te naderen en in hem te dringen, het stuitte onverbiddelijk op het pantsier zijner Heiligheid af.

Maar de zelfvernietiging en de zelfvernedering was er al de dagen zijns levens op aarde. Er was het zelf *willen* in nadering en aanraking komen niet alleen met onze schepsel-natuur, maar met onze gevallen natuur; een daarin *willen* doordringen tot dood en vloek.

En eerst als de nadering zoover voort is geschreden, dat de Zone Gods en des menschen Zoon zelf *sterft*, en sterft aan het *vloekhout*, komt 't keerpunt en treedt de heerlijkheid in.

Zoo is het één proces van steeds voortgaande vernedering van de Kribbe tot het Kruis, en in dat proces is er aldoor een steeds voortgaande benadering van de diepte der ellende.

Een toenadering, waarin het groote keerpunt in het feit ligt, dat hij, na Gethsemané, uit den toestand der persoonlijke vrijheid overging in den toestand van onvrijheid, toen hij *„overgeleverd werd in de handen der zondaren."*

Wij, zelf onrein, kunnen er ons nauwlijks indenken, hoe het komen tot ons geslacht, het ingaan in onze natuur, en het verkeer onder niets dan zondaren, voor Jezus drie en dertig jaren lang, reeds op zichzelf, één lijden is geweest.

Iets daarvan voelt, wie zelf in beschaafden, redelijk hoogstaanden kring levende, zich een oogenblik begeeft in de kringen der spotters, misdadigers en roekeloos onzedelijken. Dan overvalt u bij wat ge ziet en aanhooren moet, onwillkeurig een huivering, en ge voelt u als aan een giftige besmetting, als aan dierlijke wildheid ontkomen, als ge in uw eigen woning weer met vrouw en kinderen in het gebed gaat.

En dit nu, maar in tienvoudige scherpte, is de gestadige gewaarwording geweest, waaronder Jezus verkeerd heeft zoolang hij op aarde was, uitgezonderd alleen de oogenblikken, dat hij zich kon terugtrekken in de woestijn om in het gebed met zijn God te zijn.

Zelfs in den kring van zijn jongeren verliet hem die huivering niet.

De afstand tusschen Jezus heilig innerlijk bestaan en de menschenwereld waarin hij optrad, was zoo overgroot.

Maar tot op Gethsemané bleef dan voor 't minst nog *de persoonlijke vrijheid*.

Jezus was wel meermalen bedreigd. Ze hadden hem wel willen steenigen. Ze zonden wel politie op Jezus af, om de hand aan hem te slaan. Maar dit alles deerde niet. Zijn ure was nog niet gekomen. En Jezus bleef *vrij*.

Hij ging waar bij wilde. Hij trok zich terug als de aanvechting al te pijnlijk werd. Hij herleefde in de eenzaamheid en in de ure des gebeds.

Maar met Gethsemané komt ook hier een einde aan, en het is hierin dat de beteekenis van Gethsemané uitkomt. Hier was het niet een bidden om zich vrij te maken, maar een bidden *om zich over te geven*.

Slaapt nu voort, want de Zoon des menschen zal *overgeleverd* worden, overgeleverd *in de handen* der menschen, overgeleverd in de handen van menschen die *zondaren* zijn.

Overgeleverd worden is de diepe krenking ondergaan, dat anderen macht over u verkrijgen; dat ge ophoudt *vrij man* te zijn; dat ge uit de vrije wereld in de *banden* overgaat.

Reeds dit nu is voor elk man van eer een aangrijpend oogenblik. Het tast onzen persoon, het tast ons bestaan, onze vrijheid, onze beschikking over ons zelven aan.

Maar onvergelijkelijk sterker moest dit Jezus aangrijpen, hem die macht over alles had, die de Koning van het Godsrijk was, en wien gegeven was alle macht in hemel en op aarde.

Ieder voelt, dat het reeds op aarde voor een Vorst, voor een Koning, voor een Keizer iets veel bitterder is, als men hem gevangen neemt, dan voor een gewoon burger. En hier overkomt dit niet aan den Koning, maar aan den Koning der koningen.

De ellende waartoe hij uit Goddelijken liefdedrang is ingegaan, grijpt hem aan, overmant en vermeestert hem.

En hij, die dit alles met één wenk, met één woord van zich kon weren, laat dit toe, laat dit geworden, *moet* dit toelaten, want hij wordt *overgeleverd*.

Overgeleverd naar Gods bestel, ingevolge Gods raad. Hier is het begin van het van God verlaten worden.

Het is of hij uit de hand des Vaders, door den Vader zelf, in de handen van de zondaren wordt overgegeven, meer nog, *overgeleverd*, d. w. z. overgegeven opdat ze met hem doen naar hun boozen wil.

Hij wordt overgeleverd *in hun handen*.
Dit is hier letterlijk te verstaan.

Toen de koning van Pruisen keizer Napoleon gevangen nam, wist Napoleon vooruit, dat hij met vorstelijke eer zou bejegend worden, en dat geen menschenkind zich aan zijn persoon vergrijpen zou.

Maar hier is het een overleveren van Jezus *in de handen* der zondaren.

Ze zullen de hand aan hem slaan, ze zullen hem het spotkleed omhangen, ze zullen hem de doornenkroon in het matte hoofd drukken, ze zullen het kruis op hem leggen, na hem gegeeseld te hebben, en dan zullen ze hem uitkleeden en hangen aan het kruis.

De vrijheidsberooving gaat over in *handtastelijk* geweld. Hij wordt overgeleverd niet alleen in hun macht, maar in hun *handen*, opdat de menschelijke *hand* zich aan hem vergrijpe, wat menschelijke boosheid als wraak begeert.

En daarom staat er bij: in de handen *der zondaren*.

Misschien kent gij zelf personen, die u haten, die met nijd tegen u vervuld zijn, die u zouden willen verdoen, maar die ge ontwijkt, die ge mijdt, van wie ge u verre houdt.

Welnu, denk het dan in, dat ge in een eenzaam vertrek, zonder dat iemand u bij kon staan, aan de woede van deze uw haters waart overgeleverd, — zou het niet ontzettend zijn?

En zoo nu *is* uw Heiland overgeleverd. Overgeleverd aan wie Hem haatten met den bitterste haat, aan wie er op uit waren om hem te kwellen, te tergen, te hoonen, en te niet te doen. Hij de Heilige overgeleverd aan de zondaren, opdat de opwoelende zonde in het booze menschenhart zich alles tegen hem zou kunnen veroorloven, wat boosheid slechts kan uitdenken.

„In de handen der zondaren", dat was voor Jezus het ontzettende. Dàt was het wat bij in Gethsémané had voorgevoeld. Dàt was *de drinkbeker*.

En toch, Jezus treedt niet terug. Huivering heeft zijn ziel in Gethsémané gekend. De weeën van het lijden zijn, eer het kwam, in volle klaarheid en in heldere bewustheid over zijn ziel getogen, toen hij, voorover gestort, smeekte tot zijn Vader.

Maar gesterkt door het gebed, en gesteund door Gods engelen, heeft hij zich toen *laten overleveren*, ja, heeft hij *zichzelven* overgeleverd in de handen der zondaren.

En heel de lijdenshistorie getuigt het ons, wat de handen der zondaren aan dien overgeleverden Zoon des menschen dorsten bestaan.

Amsterdam, 14 April 1905.

Artikel XIII.

Onze kerkelijke pers maakt zich in deze dagen verdienstelijk door de ingekomen rapporten voor de a.s. Synode niet alleen uitvoerig te bespreken, maar ook aan een welwillende critiek te onderwerpen.

Met name de uitvoerige studie, die Dr. Wagenaar in de *Zuider Kerkbode* wijdde aan de voorgestelde revisie der Kerkenorde, verdient de aandacht der Synode, en wij hopen, dat Dr. Wagenaar de leden der Synode in de gelegenheid zal stellen van deze critiek kennis te nemen. Nu de revisie der Kerkenorde eindelijk aan de orde is gesteld, is het zeker wenschelijk, dat deze revisie zoo grondig mogelijk zij, en de Kerken zullen goed doen, met hetgeen door Dr. Wagenaar is opgemerkt, ernstig te overwegen.

Ook de critiek op het rapport in zake Art. XIII der D. K. O. is ons daarom welkom. Op de Synode te Middelburg is staande de Synode en zonder dat vooraf genoegzame gelegenheid bestond om in de pers van gedachten te wisselen, een nieuwe koers vastgesteld in zake de verzorging der emeriti-predikanten en de predikants-weduwen en -weezen. Dat deze nieuwe koers principieel juister was en ook practisch veel betere resultaten heeft afgeworpen dan het vroeger gevolgde stelsel, staat naar onze overtuiging vast. In hoofdzaak is het nieuwe rapport dan ook op diezelfde beginselen opgebouwd, en het eenige verschil ligt alleen hierin, dat de lijnen nog consequenter zijn doorgetrokken.

De bezwaren, die aan dit stelsel verbonden zijn, zijn zeker niet gering, en dat van verschillende zijden die bezwaren worden uitgesproken, is goed. Deputaten zullen eer de Synode saamkomt nog wel van antwoord dienen, en zoo kunnen de kerken met kalm beraad kiezen, of zij voort willen gaan op den te Middelburg ingeslagen weg, dan wel een anderen koers willen inslaan.

Aan deputaten kunnen wij gerust de verdediging van hun rapport overlaten. Zij zijn er mans genoeg voor. Slechts ééne opmerking veroorloven wij ons. De critiek vergeet over het algemeen, dat aan deputaten was opgedragen het beginsel in Art. XIII der D. K. O. neergelegd, duidelijk uit te werken, en een regeling voor te stellen, die op dat beginsel rustte. Wanneer men nu bezwaar heeft tegen dit *beginsel*, dan dient de critiek zich niet te richten tegen dat rapport, maar tegen Art. XIII zelf, en te worden aangetoond, dat dit Art. onzer K. O. niet met de Schrift en de Gereformeerde beginselen overeenstemt. Maar zoolang men Art. XIII der K. O. onaangetast laat, schijnt het ons niet billijk toe, tal van practische bezwaren aan te voeren tegen het ingediende rapport, terwijl deze bezwaren feitelijk tegen Art. XIII zelf gelden.

Ons Gereformeerd stelsel van kerkregeering is zeker in de practijk niet altijd het gemakkelijkst. Op de Synode te Dordt merkte de Engelsche bisschop, die de Episcopaalsche Kerk vertegenwoordigde, op, dat onze Nederlandsche Kerken nooit aan zulk een innerlijken strijd zouden blootgesteld zijn geweest, wanneer men maar bisschoppen aan het hoofd der kerk had gehad, die terstond aan die twisten een einde hadden kunnen maken. Maar onze vaderen hebben zich daardoor niet laten misleiden. Volgens hen moest niet de gedienstigheid der practijk, maar Gods Woord beslissen. En ze wilden liever al de bezwaren dragen, die aan de presbyteriale kerkregeering verbonden waren, dan ook maar in het minst van de zuivere lijn der beginselen afwijken.

Zoo moet het ook onder ons zijn.

Seminarie of Staatsfaculteit?

I.

Het op den voorgrond dringen van de quaestie der theologische faculteit achten wij een heugelijk teeken des tijds.

Dat in steeds breeder kring de oogen opengaan voor den onhoudbaren toestand waarin de theologische faculteit aan de Rijksuniversiteit verkeert, toont, dat er een frisscher wind over onze vaderlandsche erve waait. Het conservatisme, dat zich lijdelijk bij den gegeven toestand neerlegt, naar geen beginselen vraagt, maar alleen heil zoekt in betere bezetting der katheders, is de gevaarlijkste vijand voor alle gezonde ontwikkeling. Wij zijn daarom dankbaar dat bij de Wet op het Hooger Onderwijs de verplichting aan de Regeering is opgelegd, om binnen een zekeren tijd de reorganisatie der theologische faculteit ter hand te moeten nemen. En hoe ernstiger het thans aanhangig gemaakte vraagstuk onderzocht en van alle zijden overwogen wordt, hoe liever het ons zijn zal.

In de eerste plaats komen hierbij in aanmerking de adviezen, die door de confessioneele partij in de Hervormde Kerk en de hoogleeraren der theologische faculteiten gegeven zijn. Dr. Daubanton gaf zijn advies, breed gedocumenteerd, in het licht. En ook Prof. Valeton heeft thans in *Onze Eeuw* medegedeeld, welk advies hij aan de Synode heeft gezonden. Terwijl bij de beraadslaging in de Tweede Kamer genoegzaam bleek, welken weg de partij van Dr. Vos en Dr. Hoedemaker wil inslaan.

Zoo klaart allengs de lucht op en komen de verschillende meeningen in afgeronden vorm naast elkander te staan.

In hoofdzaak staan daarbij twee stelsels tegenover elkander. Het stelsel van de Staats-faculteit en dat van de kerkelijke seminaria.

De eerste groep dringt alleen aan op *herstel* der theologische faculteit. Zooals ze thans bestaat, bevredigt ze niemand. Men wil daarom dat de Regeering de theologische faculteit weer encyclopaedisch juister zal ordenen, met name aan de Dogmatiek haar eereplaats zal teruggeven en deze faculteit, die tot dusverre godsdienstwetenschap in plaats van theologie doceerde, weer tot een theologische faculteit maken zal. Maar de *Regeering* moet dit alles doen; zij heeft de taak om bij de wet te regelen, hoe deze faculteit moet worden ingericht; zij heeft de vakken vast te stellen, waarin onderwijs zal gegeven worden; zij heeft de professoren te benoemen en te ontslaan.

Over het algemeen oordeelt men voorts, dat deze Staats-theologische faculteit op grond van historische rechten en practische overwegingen in dienst moet gesteld worden van de Hervormde Kerk. De Roomsche Kerk heeft haar eigen seminaria; de Gereformeerde Kerken de School te Kampen en de Vrije Universiteit; de overige kleine kerkgenootschappen hebben eveneens reeds haar eigen inrichtingen; alleen de Hervormde Kerk heeft dus behoefte aan deze Staats-theologische faculteit. Gelijk wel van zelf spreekt, schuilt daarachter tevens de idee, dat de Hervormde Kerk als de „vaderlandsche kerk" alleen recht heeft op de officieele begunstiging der Regeering. Roomschen, Gereformeerden, Mennonieten, Lutherschen enz. zijn „bijwoners", die geduld worden, maar die op een plaats aan de Landshoogescholen geen aanspraak hebben.

Lijnrecht daartegenover staat het gevoelen der andere groep, die thans haar bezielden woordvoerder vond in Prof. Valeton. Volgens hem kan de Overheid in een land als het onze, waar ze geen professie doet van een bepaalde religie, ook niet een theologische faculteit voor een bepaalde Kerk in stand houden. Een theologische faculteit, die niet uitgaat van een bepaalden dogmatischen grondslag en niet met de belijdenis van een bepaalde kerk in verband staat, kan niet als kweekschool voor de a.s. dienaren der Hervormde Kerk dienst doen. En waar nu de Overheid een theologische faculteit met een bepaalde confessioneele kleur niet kan in stand houden zonder in strijd te geraken met haar eigen neutraal karakter, acht Prof. Valeton geen anderen uitweg mogelijk dan dat de Staat de theologische faculteit geheel en al loslate en zij uit de rij der Staatsfaculteiten geheel verdwijne. De Kerk moet dan door oprichting van seminaria in de opleiding harer dienaren voorzien. Natuurlijk kan zulk een seminarie gevestigd worden in een Universiteitsstad en op verschillende manieren met de universiteit in uitwendig verband worden gezet, maar ze blijft toch *kerkelijke* school, haar hoogleeraren worden door de kerken benoemd, de gang van het onderwijs door de kerken bepaald, alle zeggenschap over deze school berust bij de kerken alleen.

Aan beide voorstellen liggen natuurlijk dieper liggende beginselen ten grondslag, die heel de opvatting van den Staat, het nationale leven, de eenheid der wetenschap, de roeping der Kerk en de plaats der theologie raken. Wat in de gegeven adviezen tot dusverre ontbreekt is echter die diepere opvatting, waardoor deze beginselen tot klaar en helder bewustzijn kunnen komen. Men blijft meestal in de practische overwegingen hangen, laat zich min of meer bewust leiden door het belang van zijn eigen kerk en neemt niet dat hoogere standpunt in, waardoor alleen èn ons volk èn de wetenschap gebaat kunnen worden.

Reeds uit één feit blijkt dit zonneklaar.

Van hoeveel belang het ook zijn moge, dat de theologie zuiver onderwezen wordt, een goed Gereformeerde belijdt toch, dat alle wetenschap een gave Gods is en daarom dienen moet tot verheerlijking van Zijnen naam. Alzoo lief heeft God de *wereld* gehad, d. w. z. niet alleen enkele menschen, maar heel de rijke schepping, die uit Gods handen is voortgekomen met al de in haar wonende krachten, gaven en talenten, dat Hij Zijn eeniggeboren Zoon heeft gezonden, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe. Het dualisme van den Wederdooper, die een absolute scheiding maakt tusschen natuur en genade, schepping en herschepping, wereld en kerk, is daarom in strijd met Gods Woord. De Zoon is gekomen niet om een nieuwe schepping in het leven te roepen, maar om de werken des Vaders te herstellen.

Wanneer in onze dagen zoó sterk en zóó eenzijdig de nadruk gelegd wordt op herstel der theologische faculteit alleen, dan ligt daarin een niet gering te schatten gevaar. Zeker, in de theologische faculteit komt de corruptie het sterkst en het ergerlijkst aan den dag. Wanneer de mannen, die geroepen zijn om de kennisse Gods uit Zijn Woord te onderwijzen, dat Woord aan de vivisectie der moderne critiek onderwerpen, de grondwaarheden van het Christelijk geloof ondermijnen, van Christus' Godheid en Zijn zoendood niets willen weten, zelfs betwijfelen of Christus ooit heeft bestaan, dan is het te begrijpen, dat tegen zulk een theologische faculteit zich in de eerste plaats het verzet richt van al wie voor Gods Woord beeft.

Maar wie om deze reden voor herstel der theologische faculteit ijvert en de andere wetenschappen aan het ongeloof prijsgeeft, bewandelt niet de Gereformeerde, maar de Doopersche paden. Het bederf heeft minstens even sterk doorgewerkt in de Litterarische en Juridische, de Medische en Natuurkundige faculteit. De leerstellingen, die daar aan onze studenten onderwezen worden, gaan uit van beginselen, die even lijnrecht indruischen tegen het Woord Gods. En waar men optreedt met de leuze: Heel het volk en heel de Kerk moet tot Christus worden teruggebracht, daar is het een stuitende inconsequentie, wanneer men op het gebied der wetenschap alleen oog heeft voor de theologische faculteit.

Predikantenconferenties.

Wat er omgaat in de theologische wereld blijkt wel het best uit de onderwerpen, die op de predikantenconferenties behandeld worden.

Als teeken des tijds mag daarom wel gelden het agendum voor de vergadering van moderne theologen, die 2 en 3 Mei te Amsterdam saamkomen zullen:

1. Prof. H. Y. Groenewegen: Is er aan de openbare universiteit plaats voor een leerstoel in de dogmatiek?
2. Prof. B. D. Eerdmans: Het paganistisch karakter der hedendaagsche orthodoxie.
3. Dr. C. B. Hylkema: Hoe te oordeelen over de pogingen van modern-godsdienstige zijde om het besef van zonde te verlevendigen?
4. Prof. L. Knappert: Moet een streng wetenschappelijke vorming voor a.s. predikanten noodzakelijk worden geacht?
5. P. B. Westerdijk: Hoe heeft de moderne richting te oordeelen over en wat kan zij leeren uit den opgang der theosofische beweging?

Vooral het tweede punt belooft belangrijk te worden.

Het paganistisch karakter der hedendaagsche orthodoxie.

Natuurlijk staat Prof. Eerdmans te hoog, om hier te denken aan het bekende straatjongensargument.

We wachten daarom met belangstelling het betoog af, waarin deze moderne hoogleeraar, die aan geen wonder gelooft; die Christus verwerpt; die met heel het historische christendom gebroken heeft; ons zal aantoonen, dat de hedendaagsche orthodoxie paganistisch, d. i. heidensch, is.

De conferentie te Zeist.

Van 3—7 Mei a.s. zal te Zeist de wereldconferentie van Christelijke studenten plaats vinden.

Ook wij voldoen gaarne aan het verzoek der Nederlandsche Christelijke studentenvereeniging, om de aandacht op deze conferentie te vestigen.

Het is toch een verblijdend teeken, dat de Christenstudenten uit alle landen de waarheid begrepen hebben van het woord: „Eendracht maakt macht," en daarom een bond hebben opgericht, die alle volkeren en naties omvat. Iets van de catholiciteit van het Christendom wordt daarin openbaar. En al mag onder die catholiciteit natuurlijk de zuiverheid van het eigen beginsel niet lijden, we verblijden ons er in, dat ook onze Gereformeerde studenten aan deze conferentie deelnemen. Dat verruimt den blik onzer jonge mannen; geeft aanleiding om vriendschap te sluiten met degenen die eens geroepen zullen worden in andere landen als leiders der Christelijke actie op te treden, en schenkt hun gelegenheid, om ook in dezen kring de kracht van het Calvinisme te doen gelden.

Wat de historie dezer conferentie aangaat, meenen we niet beter te kunnen doen, dan met hier over te nemen, wat d. B. in de *Gereformeerde Kerk* daaromtrent mededeelt:

De Conferentie gaat uit van de zoog. Wereldfederatie van Christen Studenten, die in 1895 werd geconstitueerd. Toen toch waren op verzoek van enkele reeds bestaande nationale Vereenigingen op het kasteel Wadstena aan het Wettermeer in Zweden afgevaardigden van verschillende landen samengekomen en daar werd het internationale verband gelegd.

Een Amerikaan, Mr. John R. Mott, werd algemeen en reizend secretaris der Federatie en was al gauw de ziel der wereldomvattende beweging. In het volgende jaar begon hij zijne eerste reis om de wereld, overal tot elkander brengende en organiseerende wat hij van leven vond en elders weer slapenden opwekkend tot nieuw leven.

Tegenwoordig zijn elf nationale of internationale bewegingen bij de Federatie aangesloten en omvat zij onder meer de volgende landen: Noorwegen, Zweden, Finland, Denemarken, samen vormende de Scandinavische groep, Engeland, Duitschland, ieder op zich zelf, dan Nederland, België, Frankrijk en Zwitserland als internationale groep, Italië, Zuid Afrika, Amerika (Vereen. Staten en Canada), Australië Indië, en Ceylon, China, Japan en ten slotte de groep van landen zonder nationale organisatie als Rusland, Turkije, Egypte, Brazilië, Argentinië enz.

Om de 2 jaar komen afgevaardigden van al die landen ('t zijn er een kleine 30) samen tot eene Wereldconferentie, waar dan de resultaten en plannen overwogen worden en de bestuurszaken worden afgedaan. 't Springt in het oog, hoe al die verschillende volken elkaar kunnen helpen en ten voorbeeld strekken. Men leert elkaar kennen, treedt in correspondenties, leest elkanders tijdschriften en boeken en leeft zoo met elkaar mee als één groote beweging.

Sinds 1895 zijn er nog 4 van die Conferenties gehouden en wel in 1897 te Williamstown (Vereen. Staten), in 1898 te Eisenach, in 1900 te Versailles, in 1902 te Sorö (Denemarken). Sedert Williamstown hebben ook wij op al die Conferenties afgevaardigden gehad.

In 1902 werd het algemeen billijk geoordeeld, dat de volgende Conferentie nu eens in Azië zou gehouden worden, en Tokio werd dan ook aangewezen als plaats van samenkomst. Edoch, de gruwelijke oorlog is gekomen en heeft ook dit belet. Toen de onmogelijkheid van Japan onder deze omstandigheden bleek, heeft onze Vereeniging (onze N.C.S.V.) hare gastvrijheid aangeboden en deze werd geaccepteerd.

Dank zij de hulp van velen, in de eerste plaats van de Broedergemeente in Zeist, hopen wij de Conferentie thans naar behooren te kunnen ontvangen. De Broedergemeente toch stelde, desgevraagd, haar kerkgebouw voor onze vergaderingen ter beschikking, en veel logies werd ons in Zeist aangeboden.

En zoo hopen wij dan op den 3den Mei a.s. van alle windstreken afgevaardigden van Studenten-Vereenigingen (± 95) te zien samenkomen, om daar de belangen te bespreken van de Studentenwereld en hare behoeften aan Verlossing en Heiligmaking.

Allerlei onderwerpen zijn op het programma te vinden, o. a. hoe het best ingang te vinden onder de Russische Studenten en ook hoe onder de Studenten de waarachtige belangstelling in de zending te versterken. Zuiver geestelijke, zoomin als geheel praktische vraagstukken ontbreken niet.

De vergaderingen zijn uit den aard der zaak niet publiek; alleen zal Zondagsmiddags 7 Mei om 3½ uur eene openbare, voor ieder toegankelijke bijeenkomst worden gehouden in de Broederkerk, waar o. a. de secretaris, Mr. John R. Mott, zal spreken.

Mag de N.C.S.V. rekenen op de belangstelling en het gebed der Gemeente?

Bij die laatste vraag sluiten wij ons van harte aan.

Finantieele steun is zeer zeker ook gewenscht, en de penningmeester der regelingscommissie, de heer H. C. Rutgers, Keizersgracht 192, zal dankbaar elke gave in ontvangst nemen.

Maar wat onze jonge mannen bovenal begeeren, is de sympathie en het gebed van het volk des Heeren.

Moge de samenkomst te Zeist rijke vruchten afwerpen en de Nederlandsche conferentie in de annalen der wereldfederatie als een der meest gezegende worden geboekt!

Apologie.

Onze Roomsche landgenooten hebben een goed werk gedaan.

Ze hebben een vereeniging opgericht, onder den naam *Petrus Canisius*, die zich ten doel stelt, een reeks apologetische werken in het licht te zenden, waarin op populaire wijze het Christendom verdedigd zal worden tegen de aanvallen van het ongeloof.

Geloofsverdediging schrijft deze vereeniging in haar vaandel. Het is haar niet in de eerste plaats te doen om polemiek met de Protestanten over de dogmatische geschilpunten die tusschen beide kerken in